

modo per petitionem usuræ fuit monitus : ergo nullam patitur injuriam.

An et quomodo compensatio damni conformis esse possit taxæ legis, dicitur in § sequenti.

§ II. — De lucro cessante.

Lucrum cessans habet locum quando aliquis, præcise quia mutuum præstat, non percipit emolumenntum quod alioquin certo aut verisimiliter percepisset, v. g., empturus erat prædium cuius collegisset fructus, aut merces quas deinde carius vendidisset.

Evidenter hic agitur tantum de lucro cessante legitimo, et non de lucro injusto vel intrinsece illico. Non datur lucrum cessans pretio æstimabile, nisi adsit potestas et voluntas illud obtinendi.

Nunc communissime docent theologi, contra *Soto* et quosdam alios *S. Th.* male interpretantes, lucrum cessans legitimum esse titulum ut aliquid supra sortem in mutuo percipiatur. Etenim pro damno emergente aliquid percipere licet : atqui lucrum cessans verum est damnum emergens ; qui enim spe certa aut verisimili et fundata bonum aliquod proxime habendi privatur, eo ipso patitur damnum : ergo sufficientem habet titulum ad compensationem.

Sed requiritur 1º ut lucrum revera cesseret, alioquin titulus non existeret. Unde qui propter mutuum negotiationem reliquit, sed aliam exercuit artem ex qua æquale et tam facile obtinuit lucrum, nihil exigere potest. 2º Ut lucrum præcise propter mutuum cesseret, siquidem sola lucri cessatio est titulus de quo hic agitur. Itaque si mutuans alias habeat pecunias otiosas, præter eas quas ad easus fortuitos rationabiliter pro statu suo potest et vult apud se conservare, compensationem lucri cessantis exigere nequit ; nam hæc lucri cessatio non ex mutuo, sed ex ipsius voluntate provenit. 3º Requiritur ut mutuarius moneatur et in compensationem lucri cessantis consentiat, sicut in paragrapho præcedenti diximus. 4º Ut non plus exigatur quam valet lucrum cessans, deducto

pretio impensarum quæ fieri debuissent, laboris scilicet, molestiae et incertitudinis. Attamen, si labor vel molestia tales essent ut mutuans aliquo pretio ab illis se liberare nolle, nihil a lucro compensando pro illis deducendum est. *Ita communiter theologi.* 5º Ut illa compensatio statim non exigatur, sed tantum tempore quo lucrum revera cessabit, vel si antea exigatur, pro anticipatione minuatur, juxta viri prudentis æstimationem. Duplici modo compensationis stipulatio fieri potest, quemadmodum diximus de damno.

Quæritur an qui prædium erat empturus, 5 pro 100 supra sortem in compensationem lucri cessantis exigere posset.

R. Aliqua est ratio dubitandi, nam qui prædium rusticum emit, 5 pro 100, deductis expensis et tributis, generaliter non percipit. Attamen, si ab emendo prædio abstineat propter mutuum quod præstat, nobis videtur illum 5 pro 100 exigere posse. Evidem 5 pro 100 ex prædio non perciperet, sed proprietatem immobilem et permanentem haberet : at oblectamentum inde prove-niens valde considerant et pretio æstiment homines : ergo si 5 tantum pro 100 in compensationem lucri cessantis et hujusmodi oblectamenti percipiatur, non incre-pandus est. Ita judicant omnes et tenent in praxi, sive de prædiis agatur, sive de domibus.

Qui vero pecuniam suam erat certe in negotiationem impensurus, vel a negotiatione eam retrahit præcise ob mutuum petenti tribuendum, 6 pro 100 communiter exigere potest ; tale est enim ordinarie lucrum quod ex negotiatione, deductis expensis, laboribus et periculis, percipitur, sicut lex positiva illud æstimat ac determinat.

Diximus *communiter* ; nam si, omnibus attentis et sedulo perpensis, lucrum cessans vere pluris æstimatetur, plus quam 6 pro 100 stipulari et accipere jure naturali ac divino liceret, siquidem mutuans jus habet ut tantum sibi reddatur quantum propter mutuum amittit. Verum legislatores taxatum *interesse* determinantes, communem

instituere voluerunt regulam a qua judices recedere non possunt, nec privati recedere debent, nisi forte agatur de lucro extraordinario cessante. Idem dicendum est de reparatione damni emergentis.

§ III. — De destinatione lucrativa.

Quamvis præsens titulus ad lucrum cessans pertineat, ibique a theologis tractari soleat, hic tamen illum seorsum ponere censuimus, ut facilius advertatur, et quod de illo nobis dicendum est melius intelligatur ac memoria retineatur.

In quadruplici casu aliquis pecunias habens constitui potest relative ad lucrum faciendum : vel enim 1º cessat a lucro quod jam faciebat, aut lucrum quod facturus erat relinquit propter mutuum, et tunc legitimam petere potest compensationem, sicut in paragrapho præcedenti exposuimus ; vel 2º de lucro faciendo minime cogitat atque pecunias suas relicturus est otiosas, et certum est illum nihil omnino exigere posse ; vel 3º de lucro quidem cogitat, sed nullam in promptu habet lucrandi occasionem legitimam, nec moraliter habiturus est, et nihil iterum, juxta omnes, exigere potest ; vel demum 4º quamvis nullum actu lucrum faciat, nec ullæ negotiationi speciatim pecuniam suam destinaverit, illam tamen otiosam relinquere non vult, et moraliter certus est se legitimam lucrandi viam inventurum esse : hanc mentis dispositionem vocant theologi destinationem lucrativam. Inter illos autem disputatur an hujusmodi pecuniae destinatio legitimus sit titulus propter quem lucrum ex mutuo percipi possit.

Si mutuum a viro ita disposito petatur, omnes admittunt aliquid proportionatum lucro quod sperabatur exigiri posse, et ordinarie 5 vel 6 pro 100, prout diximus de lucro cessante ; in hoc enim casu compensationem lucri mutuans exigere potest, si reipsa lucrum ipsi cesseret : at reipsa lucrum mutuanti cessat ; licet enim modum lucrandi nondum elegerit, eo ipso quod firmam lucrandi voluntatem habeat, et modum legitimum invenire pos-

sit, jus habet ad lucrum : si ergo jus istud in gratiam alterius cedat aut relinquat, illius compensationem exigere potest. Imo, etiamsi firmum lucrandi propositum efformaret eo solum instanti quo mutuum ab ipso petitur, nihilominus compensationem exigere posset, quia tale propositum est legitimum, et semel efformatum, supposita lucrandi occasione, pretio est aestimabile : ergo mutuans illud gratis deserere non tenetur, ut alteri beneficium praestet.

Item qui non nisi probabiliter judicaret se opportunam invenire posse occasionem, aliquid pariter exigere posset, nam spes probabilis lucrandi est pretio aestimabilis : sed pluris vel minoris valet, secundum majorem vel minorum probabilitatem. *Sic communius theologi.*

At præcipua difficultas est utrum mutuans compensationem lucri cessantis exigere possit, si ipse mutuarios querat, et illis pecuniam suam offerat. Non pauci affirmant, ut *Lessius*, c. 20, n. 90 et 101; *card. de Lugo*, d. 25, n. 107; *S. Ligoriū*, l. 3, n. 769, et plures apud eos, sive ratiocinantur : Compensationem lucri cessantis in illo casu exigere licet, si existat titulus a mutuo distinctus : atqui revera existit titulus a mutuo distinctus, nempe voluntas lucrandi cum occasione aut probabilitate occasionis opportuæ. Ergo.

Et vero, mutuans aliquid exigere posset, si mutuum ab ipso postularetur, quia jus quod in eo casu habet lucrandi gratis concedere non tenetur : at jus istud non amittit, mutuum offerendo. Res illustrari potest comparatione : qui merces suas offert, non ideo tenetur eas dare gratuito ; imo eas offerre potest ementi a quo magis se obtenturum sperat : ergo *a pari*, qui in casu a nobis exposito constituitur, mutuum eligere potest ut modum expeditiorem ad pecunias fructuose collocandas.

Non obstantibus tamen rationibus istis, sequentia tendenda esse arbitramur.

4º Nobis videtur mutuum eligi non posse tanquam modum faciliorum et lucrosiorum pecuniam fructuose collocandi ; vitium enim usuræ in eo consistit quod aliquid

ex mutuo vi mutui exigatur : at in illo casu aliquid ex mutuo vi mutui exigeretur ; lucri enim excessus qui speratur, major facilitas et commoditas quae in tali contractu inveniuntur, sunt pretio aestimabilia, ut patet : nullus autem est titulus ad haec exigenda praeter mutuum, siquidem eo praece fine, ex hypothesi, mutuum eligitur : ergo. Ita *Lessius*, n° 95, et multi theologi apud *de Lugo*, n. 108, qui ipse prefatam sententiam tam crudam defendere non audet. Illam e contra magna ex parte rejicit ; nec ullum invenimus auctorem qui eam sic intellectam propugnet.

2º Qui pecuniam suam offert praece intuitu mutuarii, quia scit vel suspicatur illum pecunia indigere, reparationem lucri cessantis exigere potest ; tunc enim lucri cessatio mutuatario tribuenda est, cum ob ipsum solum eveniat : ergo illam compensare tenetur. Ita *Sylvius*, q. 77, art. 1, *Collet* et *Billuart*, ubi de lucro cessante.

3º Qui proprio intuitu pecuniam suam potius in mutuum dare elegit quam alio modo legitimò collocare, in periculo se constituit, cum viam certam relinquat ut saltem dubiam eligat, sique ostendit se ab affectu usurario forte alienum non esse.

At si sinceram lucrandi intentionem habuerit, cum occasione probabili, et de facto mutuum elegerit, sive in bona fide, sive in mala, peccavitne contra justitiam ? Affirmat *Sylvius* in loco citato, ac, post ipsum, *Collet*, *Billuart*, et non pauci alii ; nam, inquiunt, proprio motu, et sui, non vero mutuarii intuitu, lucrum reliquit ut mutuum amplecteretur ; ideo jactura lucri ipsi tribuenda est. Ergo nihil exigere potest, sicut qui vendit rem sibi utilem ab emptore non sollicitatus, non potest illam pluris vendere quam secundum se valet. Idem auctores citant decisiones summorum Pontif. Pauli III, Pii IV, Julii III et aliorum, qui constanter responderunt auctarium ex mutuo montibus pietatis facto percipi posse ab iis tantum qui, zelo charitatis adducti, non vero fenerandi animo, fructuosis occasionibus renuntiant. Ergo.

Probabile tamen videtur quod mutuans in casu supposito contra justitiam non peccaret : nam verus adesse nobis videtur titulus mutuo extrinsecus et pretio aestimabilis : at titulus non amittitur quia mutuum offertur. Saltem facile percipi non potest quomodo jus vere existens, ideo praece destruatur quia offertur : ratio autem qua *Sylvius* et alii nituntur, falsa videtur ; qui enim non sollicitatus rem sibi utilem vendit, si tantum duntaxat petierit quanti secundum se valet, nihil amplius exigere poterit : si autem illam offerendo statim exegerit pretium aequivalens et valori ejus et utilitati quam ex illa percipiebat, contra justitiam non peccavit : porro mutuans, in suppositione nostra, sufficienter mutuatarium admonet et exigit tantum aequivalens mutuo quod praestat ac utilitati quam perciperet, si mutuum non praestaret. Ergo.

Itaque libenter concludimus cum *Lessio*, n. 104, quod in tali casu restitutionem praecipere non auderemus. Pariter si quis plus exegerit quam valebat lucrum quod fecisset, propter eamdem rationem, ad integrum restitutionem non est adigendus. Non enim recte lucri cessatio soli imputanda dicitur mutuanti ; etenim, mutuum offerendo, lucro quod facere posset renuntiat, sed conditioante tantum ; mutuarius igitur, mutuum acceptando, in causa est cur mutuans reipsa lucrum quod alias facturus fuisset, de facto non percipiat. Nec huic rationi officere videntur decisiones citatae. Ergo.

Dices : Si res ita sit, nullus fere ad restitutionem ratione usurae obligabitur : atqui id admitti non potest : ergo.

R. Nego maj. Nam multi sunt qui de lucro ex pecunia sua percipiendo non cogitaverunt : multo plures sunt qui occasionem legitime lucrandi non habent, nec habere possunt ; multi sunt alii qui ultra valorem tituli quem habent usuras exigunt : atqui hi omnes, ex principiis supra positis, ad restitutionem tenentur. Cæterum, non diffitemur quod in quibusdam circumstantiis multo pauciores facienda sint restitutions quam in aliis, habita praesertim ratione temporis nostri et actualis rerum status.

Quæritur 1º an qui pecuniam suam non nisi conditio-
nate ad lucrum destinavit, dicens: « Velle negotiari,
sed plures mutuo indigentes pecuniam meam petituri
sunt, eam in illorum gratiam reservo, » pretium lucri
cessantis in hoc casu exigere possit.

R. Affirmant *Lessius*, n. 90; *Layman*, l. 3, tract. 4,
c. 6, n. 8; *S. Ligorius*, lib. 3, n. 772, et plures alii; nam,
inquit, lucrum respectu mutuantis propter mutuum
vere cessat: æquum est igitur mutuatarium illud per
interesse compensare. Fatentur tamen hoc facile non esse
admittendum ob periculum palliandi usuras. Negant
vero *Habert*, c. 14, *Quær.* 3º; *Collet.*, c. 3, sect. 3, post
Quæritur 1º; *Biluart*, etc. Mutuans enim pretium lucri
cessantis exigere non potest, si lucrum ipsi ob mutuum
non cesseret: at lucrum ei non cessat ob mutuum. Etenim
alia via vellet lucrari, sed tantum ex hypothesi quod non
mutuaret: solum igitur primario intendit mutuum.

Prior sententia probabilior videtur.

Quæritur 2º an qui bona fide pecuniam dedit ad usu-
ram, de alia lucrandi via minime cogitans, auctarium
retinere possit, si, seclusa bona fide, certo negotiari aut
alterum justum inire voluisse contractum.

R. Auctarium in hoc casu retinere non posse videtur,
quia lucrum, respectu illius, ob mutuum reipsa non ces-
sat, bene vero ob ipsius ignorantiam: tempore enim quo
mutuum præstabat, titulum extrinsecum non habebat,
sed habuisset si ignorantia non exstisset. Porro non
sufficit quod aliquis titulum habere potuisset, requiritur
ut revera habuerit. Plures tamen aestimant, cum *Lessio*
et aliis, generalem, in ea suppositione, existere voluntate-
tem lucrum modo legitimo faciendi, et hanc voluntatem
sufficere ut dictum auctarium fiat licitum.

Cæterum ubi quis advertit se alia via lucrum legitimi-
num facere posse, et versatur in intentione pecuniam
suam non relinquendi otiosam, eo ipso verum habet ti-
tulum ad interesse ex mutuo percipiendum.

Imo qui generalem habebat voluntatem pecuniam non
relinquendi otiosam, et medium illam fructuose collo-

candi habuisset si mutuum non dedisset, ad restitu-
tionem teneri nobis non videtur, quia titulus vere existe-
bat. Eo sensu sæpe respondimus in praxi.

§ IV. — De periculo sortis.

In mutuo duplex a quibusdam theologis distinguitur
periculum, unum generale omni mutuo essentiale, v. g.,
periculum ne incendio, devastatione, etc., cuncta mu-
tuatarii bona pereant, atque sortem postea reddere ne-
queat; alterum vero mutuo extrinsecum, quod in omni
mutuo non reperitur essentialiter, ut, v. g., si mutuum
prestetur homini nullius conscientiæ, prodigo, litigii
amanti, per mare procellosum naviganti, etc.

1º Omnes fatentur nihil pro communi periculo exigi
posse, alioquin vana esset lex divina quæ prohibet ne
quid supra sortem exigatur.

2º Certum est mutuantem aliquid exigere posse, si pe-
riculum ita in se suscipiat, ut sors sibi et non mutuato-
rio pereat; nam periculum istud est pretio æstimabile et
a mutuo distinctum. Imo hujusmodi contractus non est
proprie mutuum, sed potius quædam assecurationis vel
societatis species, siquidem mutuarius dominium pe-
cuniæ non acquirit.

3º Sors in mutuo aliquando recuperari non potest,
nisi cum laboribus, curis, sollicitudinibus vel expensis,
v. g., si mutuarius mutuum reddere nolit, vel si longe
maneat aut fugerit, et itinera sint suscipienda. Si ex-
pensæ jam factæ fuerint propter malam ejus fidem,
tunc existit damnum emergens quod ille compensare
tenetur. Pariter si tempore quo mutuum præstatur, pro-
babile existat periculum ne hujusmodi expensæ faciendæ
sint, aliquid pro earumdem probabilitate et valore stipu-
lari licet. Aliquid enim pro periculo damni emergentis
licet stipulari: porro ibi existit periculum damni emer-
gentis, ut patet. Ergo. Idem dicendum est de laboribus,
curis et sollicitudinibus susceptis aut probabiliter susci-
piendis; nam hæc pretio æstimabilia sunt.

Tota igitur quæstio est an, ratione periculi extraordi-

narii solius amittendæ sortis, aliquid exigere liceat, quamvis nullum assecurationis pactum intercedat, id est, quamvis mutuans semper jus habeat in quacumque hypothesi sortem repetendi. In duas sententias abeunt theologi : plurimi negant quod pro hujusmodi periculo aliquid stipulari liceat. Sic D. Soto, l. 6, q. 4; Collet, in *Cont. Tourn.*, t. 1, parte 2, et multi alii. Eorum rationes infra per modum objectionum referemus. Partem affirmantem tenet Lessius, l. 2, c. 20, n. 444; Sylvius, q. 77, art. 1, Quær. 4; card. de Lugo, disp. 25, n. 77; P. Antoine, q. 17; Billuart, S. Ligoriū, l. 3, n. 765, et innumeris alii, quibus subscribendum arbitramur : unde sit

PROPOSITIO.

Periculum mutuo extrinsecum et extraordinarium legitimus est titulus quo aliquid supra sortem exigere licet.

Prob. 1º ex decisione sacræ Cong. de Propaganda fide, data die 12 septembri 1645, ad quæsita missionario-rum Sinensium. Inter septem quæsita hoc erat numero tertium :

« In præfato regno lege stabilitum est ut in mutuo
» trigesita pro centum accipientur, absque respectu lucri
» cessantis aut damni emergentis. Quæritur utrum Si-
» nensis sit licitum pro pecuniarum suarum mutuo,
» licet non interveniat lucrum cessans aut damnum
» emergens, prædictam 30 pro 100 regni lege taxatam
» quantitatem accipere. Hæc causa dubitationis est,
» quia in recuperanda pecunia est aliquid periculum,
» scilicet quod qui accipit fugiat, quod tardet in sol-
» vendo, vel quod necessarium sit coram judice repe-
» tere, vel propter alia hujusmodi. »

Responsio S. Cong. ad quæsitus istud hæc est :

« Censuit S. Congregatio cardinalium S. R. E. ratione
» mutui immediate et præcise nihil esse accipendum
» ultra sortem principalem ; si vero aliquid accipiunt
» ratione periculi probabiliter imminentis, prout in
» casu, non esse inquietandos, dummodo habeatur ratio

» qualitatis periculi et probabilitatis ejusdem, ac servata
» proportione inter periculum et id quod accipitur. »

Innocentius X, tunc in cathedra B. Petri sedens, omnibus missionariis in imperio Sinensi degentibus sub pœna excommunicationis latæ sententiæ jussit ut præsens S. Cong. decretum observarent, illo uterentur et curarent ut ab aliis observaretur ac practicaretur, donec Sua Sanctitas, vel Sedes Apostolica aliud statueret : porro Sedes Apostolica nunquam aliud statuit. Idem dicitur in instructione missa, jussu Benedict. XIV, ad P. Felicem, missionarium in Africa. Hoc pariter sensu S. Pœnitentiaria nobis anno 1815 respondit. Ergo.

Prob. 2º ratione. Aliquid supra sortem exigere licet, non solum propter damnum emergens, sed etiam, ut vidimus, propter probabile damni emergentis periculum, ita ut si nullum de facto damnum eveniat, pretium tamem stipulatum accipere liceat : atqui verum existit damni emergentis periculum, quando probabiliter timeatur ne sors pereat; nam si revera sors periret, damnum contingeret : ergo periculum sortis est periculum damni emergentis. Ergo.

Quinimo, in præsenti casu, non solum est periculum damni emergentis, sed re ipsa damnum emergit : summa enim pecunia mutuo data homini qui probabiliter eam non reddet, non tanti valet quanti valeret si mutuo non daretur, vel si ei crederetur qui certo eam redditurus esset : ergo mutuans verum subit damnum, cuius compensationem exigere potest.

Solvuntur objections.

Obj. 1º. In capite *Naviganti*, de Usuris, Decretal. l. 5, tit. 19, cap. 19, Gregorius IX sic ait : « Naviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecunia quantitatam, pro eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus : » ergo mutuans pro periculo in se suscepto nihil exigere potest.

R. Nego conseq. Nam 1º multi graves theologi asserunt mendum ibi irrepisse et legendum esse : *usurarius non est censendus*, quod indicare videntur verba

textum citatum sequentia : *ille quoque non debet usurarius judicari*, etc. 2º Alii multi dicunt hunc textum pro foro externo tantum esse intelligendum, adeo ut qui pro tali periculo auctarium paciscitur, tanquam usurarius in foro externo sit habendus, quia ex intentione usuraria sic agere præsumitur. 3º Supponi potest, cum innumeris theologis, quod ibi agatur de eo qui mutuatarium cogit ad hujusmodi pactum, nec vult aliter mutuare ; quod est usurarium. In tribus autem responsionibus istis nihil ex objecto textu contra propositionem nostram sequitur.

Obj. 2º. Vel sors peribit, vel non : si prius, nihil mutuans accipiet, neque sortem, neque auctarium stipulatum ; si posterius, nullum de facto patietur detrimentum : ergo nihil exigere debet.

R. 1º. Ex hypothesi quod sors pereat, non sequitur necessario mutuantem nihil omnino accepturum, nam fieri potest ut sors non statim pereat, et tunc *interesse* qua interea solventur, velut quædam pro sorte erunt compensatio.

R. 2º. Quamvis nullum de facto mutuans pateretur detrimentum, nihilominus aliquid supra sortem percipere posset ; nam periculum pretio æstimabile vere subiisset. Qui pro navi assecuranda premium stipulatus est, illud juxta omnes exigere potest, licet de facto navis non perierit : ergo *a pari*, etc.

Obj. 3º. In miserrimis temporibus nostris, semper existit grave periculum sortis amittendæ aut laboris suscipiendo vel sollicitudinis exercendæ ad illam recuperandam ; quotidie diiores foro cedunt ; qui probi ac religiosi judicabantur, irreligiosi, malæ fidei ac nullius conscientiae esse deprehenduntur : ergo si periculum extraordinarium ut sufficiens titulus admittatur, aliquid supra sortem semper exigere licebit.

Plurimi equidem his rationibus innixi contenderunt in omnibus mutuis, nisi ex charitate fieri debeant, *interesse* a lege taxatum exigi posse, id est, 5 pro 100 in materiis civilibus, et 6 pro 100 in commercio.

R. Nego ant. Nam 1º licet improbitas sit nunc fre-

quentissima, quidam tamen adhuc reperiuntur homines omni fiducia digni ; 2º quando sors sufficienter per hypothecam, cautionem aut pignus assecuratur, periculum extraordinarium non existit : atqui sæpe, imo ordinarie, mutuantes non omittunt curare ut sors ita assecuretur : ergo tunc nihil exigere possunt ratione periculi.

De titulo legis agetur infra.

Advertendum nonnullas, juxta omnes theologos, essentialiter requiri conditiones, ut periculum extraordinarium legitimus sit titulus, videlicet : 1º ut non sit apprens tantum et fictum, sed verum, et probabilibus conjecturis fundatum. 2º Ut animus non sit ex mutuo lucrandi, sed solum se indemnem servandi, alioquin existeret usura mentalis, non autem realis, si revera periculum adasset sufficiens, etiamsi mutuans illud ignoraret ; nam ignorantia illud non tolleret, nec verum titulum destrueret : ita saltem pluribus et nobis videatur, quamvis contrarium aliquo modo dicat *S. Ligor.* n. 773. 3º Requiritur ut mutuarius ad paciscendum pro isto periculo non cogatur, sed facultatem habeat sortem alia via assecurandi, per fidejussorem, pignus vel hypothecam ; si enim mutuans suam indemnitatem duntaxat sincere querat, parum curabit qua via sors sibi assecuratur, modo a periculo liberetur. 4º Ut non plus exigatur quam re ipsa debetur, juxta viri prudentis judicium, habita ratione qualitatis periculi : unde manifestum est 5 aut 6 pro 100 ab omnibus indiscriminatim sub praetextu illius periculi exigi non posse. Attamen, non improbabilis est sententia plurimorum auctorum qui, aliunde titulum legis non admittentes, legem habent ut regulam determinantem *interesse* solvenda, quando ad sunt tituli legitimi, et quidem vim habentem et in praxi sequendam, quia per eam dirimuntur innumeræ difficultates et multæ præcaventur usuræ. Hæc sufficiunt ut princeps hujusmodi regulam ferre potuerit. Exciendus esset, saltem, ut jam supra diximus, casus damni extraordinarii, etc. 5º Requirunt theologi ut periculum istud a principali fine mutui, scilicet a paupertate sit

diversum; nam sicut mendicantibus per eleemosynam succurrere debemus, ita Deus voluit ut quibusdam indigentibus per mutuum subveniatur: atqui per mutuum crudeliter illis subveniremus, si aliquid ratione paupertatis supra capitale exigemus. Quo pauperiores enim essent, eo magis illos gravaremus, siquidem majus tunc esset periculum sortis amittendæ. Ergo saltem contra charitatem graviter peccaremus.

§ V. — De donatione gratuita.

Nihil tam nostrum est, ut fert axioma, quam quod libenter nobis fuit donatum. Unde unanimi ore docent theologi mutuantem ea retinere posse quæ liberali donatione a mutuatario accepit, etiam casu quo sciret tale donum ob mutuum duntaxat sibi fuisse præstatum; quotidie enim inter homines vel strictioris conscientiae dantur et accipiuntur munera ob beneficia præstita: atqui mutuum gratis datum est beneficium majus vel minus, secundum circumstantias: ergo ob illud licet munus offerre et acceptare.

Cum autem hæc donatio ex plena liberalitate procedere debeat, nonnunquam circa illius motivum exsurgit dubium, quod ex variis circumstantiis solvi debet. Itaque,

1º Si mutuarius sit consanguineus, affinis vel amicus mutuantis, et quid moderatum illi tribuat, si inde sit ad donandum proclivis, et talia soleat gratitudinis præstare munera, donatio haberi potest ut gratuita.

2º Si, e contra, grave solvat auctarium, præsertim annum et antequam mutuum reddiderit, si sit pauper vel indigens, atque mutuum ad suæ necessitati subveniendum postulaverit, donatio præsumi non potest gratuita; multo probabilius est eam fieri vel ne statim mutui restitutio exigatur, vel ut facilius aliud mutuum deinceps obtineri possit.

3º Donatio reputari non debet mere gratuita quando per formale pactum mutuans stipulatus est auctarium, nec quando sufficienter ostendit se aliquid ex mutuo tanquam debitum, vel secundum morem receptum, exspectare;

DE CONTRACTIBUS.

tare; quidquid enim virtute pacti expliciti vel impliciti solvit, eo ipso a sola liberalitate non procedit.

Quæritur 1º an aliquid a mutuatario gratis donandum sperare liceat.

R. 1º. Si mutuans ita donum intendat, ut alioquin non mutuaret, a peccato excusari non potest: ita judicat S. *Ligorius*, n. 762, et apud ipsum *Concina*; sicut enim mutuum dare non licet præcise ob lucrum ex eodem percipiendum, pariter illicitum est illud præstare principaliter ob lucrum ex eo speratum. At peccatum istud contra justitiam non esset, etiamsi lucrum tanquam ex justitia debitum mutuans speraret, modo hæc mentis intentionem exterius non manifestaret, et aliunde constaret donationem ex liberalitate provenire; quia occulta mutuantis intentio in voluntatem mutuatarii influere non potuit.

R. 2º. Si mutuans libenter mutuum præstet, et tamen aliquid tanquam beneficium gratuitum ex liberalitate mutuatarii secundario speret vel desideret, non peccat; nam illud absque peccato desiderari potest quod absque peccato accipi potest: atqui hujusmodi donum absque peccato accipi potest: ergo et desiderari. *Ita communiter theologi.*

Quæritur 2º an mutuans ostendere possit se aliquid a mutuatario tanquam purum donum exspectare.

R. 4º. Omnes fatentur illum ostendere non posse se aliquid exspectare tanquam debitum, non solum ex justitia, sed etiam ex sola gratitudine; nam 1º obligatio cum mera gratitudine implicare videtur; 2º hæc obligatio verum esset onus pretio æstimabile; 3º Innocentius XI sequentem damnavit propositionem, n. 42: « Usura non » est dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex be- » nevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exiga- » tur tanquam ex justitia debitum. » Ergo. Probabilius est etiam illum ostendere non posse se exspectare, tanquam ex justitia debitos, actus qui pretio æstimari non possunt, ut ipsum laudare, visitare, honorare, pro ipso orare, etc., quia obligatio hæc præstandi pretio est æsti- mabilis. Ita *Sylvius* et *Billuart*.